

MIČÁK, Zdeněk. *Prosociální chování v kontextu dispozičních aspektů osobnosti.*

Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta 2010. 237 s.

V recenzované knize se autor pokusil o souhrn nejdůležitějších zahraničních poznatků, které byly zejména v posledních letech nashromážděny v oblasti prosociálního chování. Tento pokus je sám o sobě přínosný, protože knižní zpracování této problematiky je v české odborné literatuře stále ještě ojedinělým počinem. Autor v této knize přijal nesnadný úkol zpracovat tematiku, která je dosud obecně teoreticky i metodologicky poměrně málo konzistentní. Kladem knihy je také to, že podává zprávu nejen o současném stavu vědění, které se vztahuje k prosociálnímu chování, ale že také referuje o výsledcích poměrně rozsáhlého a originálního domácího výzkumu tohoto jevu.

Teoreticky zaměřenou část knihy autor zahajuje exkursem do historie úvah o prosociálním chování v oblasti náboženství, filozofie a předvědecké psychologie. Po vymezení základního pojetí prosociálního chování v současné psychologii následuje přehled nejvýznamnějších zahraničních teorií, koncepcí a modelů prosociálního chování, včetně aktuálního modelu prosociální osobnosti. Pozornost je věnována podrobnému výkladu normativní teorie prosociálního chování, intervenčního modelu vzrušení: náklady a odměny, empaticko-altruistické hypotézy i teorie sociální inhibice intervence přihlížejícího. K teoriím prosociálního chování autor řadí také model ohrožení – kontroly reakcí příjemců pomoci. Autor v této části knihy připomíná také rozhodující poznatky, vyplývající z evolučního, biologického a vývojově psychologického pojetí prosociálního chování. Kapitoly věnované prosociálnímu chování o se opírají o práce světově uznávaných autorů, kteří působí v této oblasti, k nimž patří např. C. D. Batson, H. W. Bierhoff, N. Eisenbergová, J. A. Piliavinová, L. A. Penner, či D. A. Schroeder.

V následujících teoretických pasážích autor podává důkladnou explikaci empatie a všech jejích teoreticky relevantních aspektů. Po přehledu historického vývoje tohoto pojmu autor prezentuje nejvýznamnější emocionální, kognitivní, multifázové a multidimenzionální pojetí empatie tak, jak jsou dnes zastoupena v odborné bibliografii. Nezapomíná ani na výklad fylogenetických, ontogenetických a genderových základů empatie. Teoretické pasáže, které jsou věnovány empatii, představují dosud nejkomplexnější teoretické pojednání týkající se empatie, která byla dosud v české literatuře podána. Za cenný je možné považovat např. podrobný popis multidimenzionálního pojetí empatie M. H. Davise a vývojové teorie empatie M. L. Hoffmana.

V empiricky zaměřené části knihy autor popisuje cíle, metodiku, průběh a výsledky výzkumu vybraných dispozičních charakteristik osobnosti, který byl realizován u poměrně početného souboru vysokoškolských a středoškolských studentek pomáhajících a ekonomických oborů. Výsledky výzkumu přesvědčivě signalizují, že vysokoškolské i středoškolské studentky pomáhajících oborů je možné ve velké míře přiřadit k osobnostem s prosociálním sebepojetím. Současně výzkumné výsledky naznačují, že prosociální dispozice zkoumaných studentek pomáhajících i ekonomických oborů však dosahují ve srovnání s úrovní prosociálních tendencí studentek ve vyspělých zemích celkově nižší úroveň. Dosažené výzkumné výsledky také dokládají, že prosociální chování je ovlivňováno nejen specifickými situačními podmínkami, ale také provázaným systémem řady dispozičních charakteristik, což je předpoklad, který byl v dřívější psychologii spíše

podceňován. Výzkumná zjištění akcentují rovněž velký formativní vliv dobrovolnických zkušeností na osobnost u současné středoškolské i vysokoškolské mládeže.

Kniha zahrnuje poměrně obsáhlý soupis cenných bibliografických pramenů, přílohu s vybranými výsledky statistické analýzy dat, věcný a jmenný rejstřík i souhrn v českém a anglickém jazyce. Svým obsahem kniha zaplňuje tematický prostor, který byl u nás mnoho let neprávem opomíjen, ale jehož význam zejména v kontextu současných společenských změn neustále vzrůstá.

Recenzovaná kniha může velmi dobře posloužit jako zasvěcený a systematický úvod do problematiky prosociálního chování pro široký okruh čtenářů zajímajících se o psychologii a příbuzné vědní obory. Současně mohou být její poznatky efektivně využity jako informační fundament v aplikačních oblastech, jakou v současné době reprezentuje např. dobrovolnictví či etická a prosociální výchova.

PhDr. Jan Sebastin Novotný, Ph.D.
Katedra psychologie a aplikovaných sociálních věd
Filozofická fakulta
Ostravská univerzita v Ostravě

Novotný, J. S. (2012). Prosociální chování v kontextu dispozičních aspektů osobnosti [recenze]. *E-psychologie* [online], 6(1), 67-68 [cit. vložít datum]. Dostupné z WWW: <<http://e-psycholog.eu/pdf/novotny-rec.pdf>>.